

*Волошин О.А.**

ДОКОРІННА ТРАНСФОРМАЦІЯ МІСЦЯ СНД В СТРУКТУРІ ІНСТРУМЕНТІВ РЕАЛІЗАЦІЇ РОСІЙСЬКИХ ІНТЕРЕСІВ НА ПОСТРАДЯНСЬКОМУ ПРОСТОРИ В 2000-Х РР.

2000-і рр. стали періодом істотного переосмислення російським правлячим класом місця РФ в світовій політиці та пріоритетних завдань національної зовнішньої політики. Об'єктивно зміцнювалися позиції РФ в регіоні СНД та на міжнародній арені в цілому завдяки тривалому періоду економічного зростання та забезпечення внутрішньополітичної стабілізації. В Росії остаточно сформувалася правляча еліта (головними виразниками її інтересів та світогляду стали президенти В.Путін та Д.Медведев), погляди та дії якої в рамках даного дослідження цілком обґрунтовано можна розглядати як фундамент зовнішньої політики держави. Думки та позиції інших учасників політичних, наукових та громадських дискусій були або намаганням інтерпретувати урядову позицію, або ж залишилися на маргінесі російського політикуму.

Одночасно із внутрішнім зміцненням Росії в цей же період розгорнуто проявила себе тенденція до посилення інтересу позарегіональних гравців до регіону СНД, продовження процесу становлення самостійної державності в колишніх республіках СРСР, що створювало загрозу не лише перспективі відновлення домінуючого впливу Москви на пострадянському просторі, але і тим позиціям, які залишалися за нею станом на початок 2000-х рр. За таких умов російське керівництво так і не виробило цілісної і нормативно затвердженої політики по відношенню до свого традиційно основного інструмента реалізації зовнішньої курсу на пострадянському просторі – Співдружності Незалежних Держав. В той час проведені дослідження дозволяють окреслити основні елементи політики Російської Федерації щодо СНД, які стали домінувати в її зовнішньополітичній стратегії в 2000-х рр., і мають всі підстави стати базовими і в подальшій перспективі.

По-перше, попри активізацію публічних виступів радикальних прихильників „перформатування” пострадянського політико-правового простору, керівництво Росії залишилося прихильником збереження СНД як корисної для реалізації регіональної політики структури. Будь-які пропозиції щодо ініціювання розпуску Співдружності чи виходу РФ з її складу на вищому політичному рівні навіть не розглядалися. Пов'язано це з розумінням таких вигод від існування згаданої міжнародної організації:

- конституювання пострадянського простору (за виключенням країн Балтії) як певної геополітичної та гео економічної цілісності, що дозволяє чітко окреслити кордони „сфери впливу Росії”. У будь-який інший спосіб обґрунтувати цілісність російських підходів до таких різних з географічного, історичного й економічного погляду країн як Молдова і Таджикистан неможливо. Відтак ризик зникнення СНД в Москві сприймається як тотожний ризику остаточного знищення самого поняття про „сферу особливих інтересів Росії”, що є неприйнятним для правлячої російської еліти. Самі терміни „простір Співд-

* здобувач кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: д.іст.н., проф. Манжола В.А.

ружності”, „країни СНД” став для російського політичного класу важливими маркерами у його зовнішньополітичному світогляді, відмова від яких в середній перспективі представляється неможливою;

- збереження майданчика для дискусій та контактів з лідерами та правлячими елітами тих пострадянських країн, які беруть спільно з Росією участь в інших форматах регіонального політичного та економічного співробітництва;

- функціонування спільного правового простору, що полегшує роботу російського бізнесу в країнах-членах СНД та забезпечує більш комфортні умови перебування, працевлаштування та отримання освіти для громадян РФ в колишніх республіках СРСР.

Всі ці корисні для реалізації російських політичних та економічних інтересів завдання в найближчій перспективі не можуть бути реалізовані в рамках будь-якої іншої регіональної міжнародної організації. Водночас, розуміючи важливість збереження СНД, російське керівництво рішуче відмовилося від покладання на цю організацію тих надій, які були з нею пов’язані в 1990-ті рр. Це зумовлює існування другого базового елементу політики Росії щодо розвитку СНД – відсунення її на другий план російських ініціатив на пострадянському просторі.

Відповідно до цього підходу такі завдання як закріплення за Росією статусу основної організуючої сили на пострадянському просторі, утворення в регіоні ефективних економічних та військово-політичних інтеграційних об’єднань, орієнтованих на Москву – тобто ті амбітні цілі, які ще в сер. 1990-х рр. повністю пов’язувалися з інвестиціями в розвиток Співдружності – в 2000-х рр. остаточно були екстрапольовані на інші дириговані Кремлем регіональні утворення: ЄврАзЕС та ОДКБ. У зв’язку з цим інтеграційна риторика фактично зникла з російської політики щодо самої СНД. Повністю від інтеграції країн-членів як одного з базових завдань Співдружності в Москві, звичайно, не відмовились, але основні зусилля на цьому напрямі перенесли на інші організації, які трактуються Росією як органічний розвиток ідеї інтеграції на просторі СНД за участі тих держав, що до цього готові й виявляють таке бажання. Іншими словами, в російській політиці щодо Співдружності знайшло своє відображення специфічне перетворення популярного в 1990-і рр. концепту „інтеграції різних швидкостей та різних рівнів”, який в інтерпретації кінця 2000-х рр. вже сприймався як рух вперед в рамках ОДКБ, ЄврАзЕС та навіть більш вузьких за колом учасників проектів (Митний союз Росії, Білорусі та Казахстану), але при одночасному збереженні відкритих дверей для інших країн-учасниць СНД. В цьому розрізі Співдружність виконує роль пом’якшення різкої диверсифікації країн пострадянського простору за критерієм співпраці та союзництва з Росією.

Згідно цих двох складових політики РФ по відношенню до СНД – збереження її як корисної організації, що вирішує обмежене коло завдань, та перенесення акцентів на інші організації, утворені на просторі СНД, – визначаються підходи Москви до майбутнього Співдружності та пов’язаного з цим її реформування